

juny 2017

29

rehabilitació.cat

butlletí trimestral de serveis penitenciaris

Contingut

- nou programa marc de prevenció de suïcidis a les presons 1
- parlem amb Lola Riesco i Judit Pons 3
- destaquem 4
- flaixos informatius 5

El suïcidi és la segona causa de mort de la població entre 15 i 29 anys

Prop d'un milió de persones al món cometen suïcidi cada any i es calcula que el seu acte afecta directament sis persones del seu entorn, amb les implicacions sanitàries i socials que això comporta.

S'ha demostrat que el suïcidi es pot prevenir en la mesura que s'identifiquen els factors de risc i les variables, intrínseques i extrínseques al subjecte, que predisposen i/o faciliten la consumació de l'acte suïcida.

nou programa marc de prevenció de suïcidis a les presons

La Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat ha considerat prioritari actualitzar l'anterior Programa de prevenció i intervenció en conductes autolesives greus a les presons catalanes, elaborat l'any 1993, i abordar el suïcidi des de l'entorn social, més concretament des de la xarxa sociosanitària.

En aquest sentit, ha estat cabdal l'assessorament i guia que han prestat l'equip de l'Hospital de Dia d'adults i el centre de salut mental del Consorci Hospitalari de Vic (CHV), que formen part d'un grup de treball per a la prevenció de la conducta suïcida.

Atenent les seves orientacions, el nou Programa marc, encara en fase de revisió interna, ha seguit el model proposat pel [Pla d'actuació per a la prevenció del suïcidi](#), elaborat per [Soma&Psy](#) (comunitat internacional d'organitzacions que ofereixen serveis integrals per a l'atenció en salut mental), i amb la participació de professionals de

tres institucions: Fondation de Nant, Parc Sanitari Sant Joan de Déu i el Consorci Hospitalari de Vic.

El nou model proposa recomanacions i pràctiques de millora en:

- Detecció dels casos.
- Detecció d'àrees de millora a partir de l'anàlisi de les morts per suïcidi.
- Identificació i assegurament de la vinculació i el tractament de la població interna.
- Formació dels professionals.
- Sensibilització sobre el suïcidi.
- Atenció específica a familiars i professionals.
- Promoció de la investigació en la prevenció del suïcidi.

El Programa marc presentarà algunes modificacions rellevants que suposen un punt d'inflexió en l'abordatge d'aquest fenomen en el nostre medi penitenciari, sobre qüestions com:

- Trencar el tabú del suïcidi: S'ha de parlar obertament del suïcidi a la presó i de la seva prevenció.
- Promoure la cultura del suïcidi zero: Cal conscienciar els interns i professionals i voluntaris de l'àmbit penitenciari que els suïcidis són evitables si s'hi intervé a temps.
- Facilitar a la població interna una intervenció propera:
  - Dotant de contingut i activitats preventives de la conducta suïcida els programes grupals recollits al PMOC.
  - Oferint una intervenció grupal específica per a la prevenció del risc de suïcidi en dos programes d'intervenció: un destinat a persones que hagin presentat planificació-autolesió-intent de suïcidi i un altre per a persones vulnerables que hagin d'enfortir recursos personals per si en un futur presenten una crisi suïcida.
- Articular el procés de detecció/intervenció al voltant de [RisCanvi](#): L'avaluació RisCanvi estableix un sistema de seguiment dels resultats del criteri de violència autodirigida, així com una identificació de factors de risc rellevants.
- Ressaltar la importància de la col·laboració del grup d'interns de suport: Cal crear un col·lectiu d'interns que puguin obtenir alguns beneficis a través d'activitats que requereixen la formació, dedicació i bona conducta penitenciària.
- Analitzar els incidents per mort per suïcidi: S'ha d'identificar què no ha resultat eficaç o què ha fallat i si han existit bones pràctiques, i oferir propostes de millora de manera contínua.
- Facilitar accions per a la formació del personal: Permet millorar la detecció i prevenció de conductes suïcides i es basa en les mancances detectades i les demandes dels professionals de l'àmbit.
- Intensificar i perfeccionar la coordinació entre els professionals de servei interior, rehabilitació i sanitat: Les accions que desplega aquest Programa marc només són possibles si partim dels tres eixos principals pels quals vetlla l'Administració penitenciària: custòdia-tractament-assistència.
- Vetllar per la connexió dels interns i familiars als recursos existents: com el Codi risc suïcidi o l'associació Després del Suïcidi per a supervivents.

[El programa en gràfic](#)

El nou Programa marc ha estat elaborat conjuntament per la Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat i els centres penitenciaris interessats a millorar l'abordatge d'aquest fenomen, amb una metodologia ajustada a la realitat i la pràctica diària del medi.

Hi han col·laborat el CP Ponent, que ha treballat en la detecció del risc de suïcidi, i el CP Puig de les Basses, que ha participat en el disseny de les sessions que configuren el programa d'intervenció grupal específica per a la prevenció del risc de suïcidi. A més, aquest darrer Centre, en breu, posarà en marxa de manera pilot l'esmentat Programa amb un grup d'interns que han presentat intents autolítics i/o temptativa de suïcidi, i es podrà avaluar l'impacte de la intervenció basant-se en la reducció de conductes autolesives i la millora en la qualitat de vida de les persones.

Amb la publicació d'aquest Programa marc, es pretén unificar i millorar les accions dels centres penitenciaris en la prevenció del suïcidi, disposar de més eines per impulsar i promoure les àrees de millora i garantir el seguiment dels resultats de la seva implantació.

Equip de la Unitat de Programes d'Intervenció Especialitzada

parlem amb Lola Riesco i Judit Pons

Lola Riesco és psicòloga clínica i treballa a l'Hospital de Dia d'adults i al centre de salut mental del Consorci Hospitalari de Vic. Psicòloga referent del Grup de Teràpia de Temptatives Autolítiques, forma part del grup de recerca en Psicologia Clínica i Neurociència de la UVic-UCC.

Judit Pons és infermera especialista en salut mental i treballa al servei de psiquiatria i salut mental del Consorci Hospitalari de Vic. Infermera referent del PSI i del Programa de gestió de casos de temptatives autolítiques, també forma part del grup de recerca en Salut Mental i Innovació Social (SaMIS) CHV-UVIC-UCC.

A partir de l'experiència que acumula el vostre servei, quines són les aportacions que es fan evidents en l'explicació de la conducta suïcida?

Tenim la certesa que el suïcidi es pot prevenir i és important detectar qui hi pot estar en risc i oferir-li l'ajuda i tractament necessaris. Sabem que un aspecte clau és fer-ne un diagnòstic correcte i tractar els trastorns mentals, en cas que n'hi hagi. També sabem que les persones que es troben en una situació de crisi suïcida sovint tenen la sensació d'estar soles davant d'unes circumstàncies que perceben com a insostenibles i irresolubles i que això genera un gran patiment. Quan aquesta situació es manté, apareix la desesperança, que pot desencadenar una conducta suïcida. El fet d'oferir un suport i tractament correctes pot ajudar a resoldre aquesta situació de crisi i fer desaparèixer el risc de suïcidi.

Quins nous coneixements tenim per millorar la prevenció d'aquest tipus de conducta? Es pot innovar en aquest àmbit?

Hem après que la societat ha creat molts mites falsos al voltant del suïcidi. La vertadera innovació en aquest àmbit seria trencar amb aquests prejudicis i ser capaços de detectar en persones properes situacions de risc i no dubtar a demanar ajuda professional si convé.

Què destacaríeu d'aquesta experiència de col·laboració amb els serveis d'execució penitenciària?

Les col·laboracions són necessàries i enriquidores per a tothom. És molt gratificant que algunes accions que hem desenvolupat per a la prevenció i el tractament de la conducta suïcida a escala comunitària es puguin aplicar a les institucions penitenciàries, i el fet de compartir-les i pensar-les en altres contextos ens porta a millorar-ne les primeres. És un intercanvi d'experiències i coneixements molt i molt positiu.

Expliqueu-nos què és el més destacable que us sembla interessant remarcar d'aquesta col·laboració.

Que ens ha permès conèixer tècnics dels serveis penitenciaris, persones com la Saray, amb un gran valor professional i humà, que realment s'implica i s'apassiona amb la feina que fa. Ha estat un plaer compartir-hi experiències, i n'estem segures que, d'aquesta col·laboració, aniran sorgint-ne nous reptes que ens permetran enriquir-nos mútuament.

Publicació del llibre *Preparació per a la vida en llibertat*

enguany la Comunitat d'educadors socials de centres penitenciaris compleix 10 anys. I ho vol celebrar presentant la publicació del Programa de preparació per a la vida en llibertat, elaborat a partir del treball col·laboratiu dels educadors i que assumeix la proposta defensada per Jeremy Travis: "El primer principi per a una reinserció efectiva és preparar per a la reinserció".

Quan una persona ingressa a la presó, s'inicia un procés de desestructuració que afecta moltes àrees de la seva vida: ruptura amb el món exterior, desadaptació social i desidentificació personal, desvinculació familiar, laboral, desarrelament social i adaptació al medi penitenciari com a referent i estil de vida. El sentiment de fracàs personal i l'estigmatització que comporta tenir antecedents penals són barreres que dificulten la integració social. Molts estudis han investigat els aspectes i mecanismes que poden facilitar l'èxit d'aquest pas de la presó a la vida en llibertat, entre dos mons tan diferents, i afavorir l'estabilitat de les persones que es troben en aquesta situació.

En l'imaginari de tota persona mancada de llibertat existeix la creença que la seva vida en llibertat serà molt diferent a la seva vida anterior a l'ingrés i que el fet de passar per una institució penitenciària és accidental i no es tornarà a repetir mai més. En realitat, no és més que un altre mecanisme de supervivència durant la condemna i d'excés de positivisme per poder encarar el futur.

La transició de la presó a la comunitat és, sens dubte, el repte més difícil en el camí de retorn a la societat perquè sovint la persona que surt en llibertat s'ha d'enfrontar a una nova realitat que no esperava i que fa que el seu projecte de vida es trenqui.

Aquest Programa, en el qual hem treballat els darrers dos anys, voldria anticipar-se a totes les problemàtiques que hem comentat i facilitar un conjunt d'eines i recursos necessaris per superar aquestes barreres i conciliar les expectatives de futur amb la realitat: elements d'ajuda per trobar feina, tenir vincles afectius estables, participar en activitats socials, adquirir compromisos, acreditar una formació adaptada al mercat laboral, desenvolupar habilitats socials i comunicatives, etc.

En el procés d'elaboració del Programa s'ha comptat amb l'assessorament de José Cid, coordinador del grau en Criminologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Les seves investigacions i recerques fonamenten el marc teòric i han facilitat el desenvolupament de les sessions pràctiques.

Presentació al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

23 de juny, a les 10.00 h

flaixos informatius

les sales de musculació tenen molt d'èxit entre la població interna

Entrenament eficient a les sales de musculació i Esport i malalties comunes a la presó

La comunitat de pràctica d'activitat física i esport a centres penitenciaris (CoP d'AFiE) ha organitzat i dissenyat dues formacions específiques ben diferents per al col·lectiu d'esports.

L'entrenament de la força a les sales de musculació és, amb diferència, l'activitat esportiva que té més èxit i demanda entre els nostres interns. Per aquest motiu, durant el curs que es va dur a terme al Centre Penitenciari Brians 2, en Jabel, monitor d'aquest Centre i especialista en la matèria, va impartir coneixements a tots els tècnics d'esport sobre els mètodes d'entrenament de la força, centrant-se en l'aprenentatge dels diferents tipus d'exercicis i tècniques que s'acostumen a treballar dins dels centres penitenciaris, i els va dotar d'eines per dissenyar correctament rutines d'entrenament i per orientar adequadament els interns sobre aspectes relacionats amb la nutrició i la salut en relació amb l'activitat que fan a les sales de musculació.

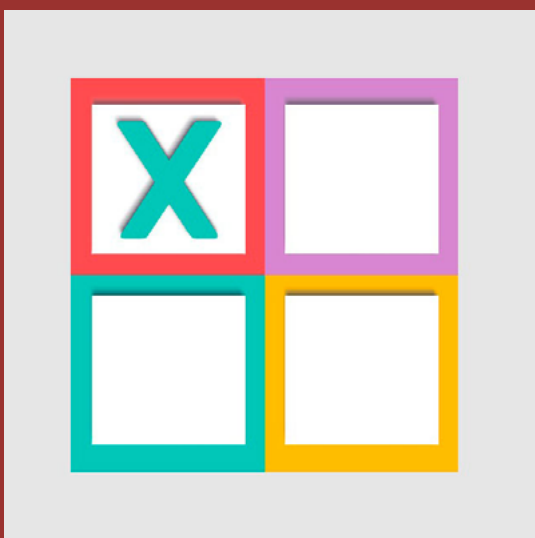
Paral·lelament, al taller Esport i malalties comunes a la presó, que es va dur a terme al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, es van identificar diferents patologies (malalties infeccioses, trastorns mentals, malalties derivades d'un procés farmacològic, etc.) i la seva repercussió en el procés d'intervenció esportiva per part del col·lectiu. I després es van concretar les bases d'una correcta actuació: optimització de la coordinació entre tècnic d'esport i servei mèdic i establiment dels protocols que haurien de garantir una major eficiència entre tots els col·lectius implicats. I tot des de la visió i el treball conjunt d'un metge i un monitor d'esports, que viuen aquesta realitat de ben a prop al Centre Penitenciari Quatre Camins: en Xosé Ramon i en Jordi.

Measuring the Quality of Prison Life

Aquesta [eina](#) serveix per avaluar, mitjançant una puntuació concreta, el funcionament dels centres penitenciaris. Va ser creada per la University of Cambridge Prison Research Center, sota la direcció de la doctora Alison Liebling, i fa temps que s'utilitza a països com Anglaterra i Noruega.

Mesura la qualitat de vida a la presó (MQPL) estadísticament, mitjançant les opinions dels interns sobre allò que els importa, com ara el respecte, la salut, la humanitat i la confiança, que són paràmetres fonamentals de la vida a la presó, i també sobre com veuen el futur i què opinen de la utilitat del tractament.

Aquesta enquesta s'ha fet servir dues vegades a Catalunya, amb l'autorització de la Universitat de Cambridge: la primera, en un estudi fet per Elena Larrauri entre els anys 2013

flaixos informatius

i 2014, sobre tres centres penitenciaris a Catalunya, i la segona, el passat setembre, al Centre Penitenciari Lledoners, on es va passar a 239 interns d'una població de 650. En aquesta última es van valorar especialment aspectes com: convivència al pati, grau d'implicació en activitats i programes, intervenció amb les famílies, coneixement de la norma i problemes derivats de la droga. Les dades són estadísticament significatives ja que s'aplica a tot el Centre, i es poden considerar orientatives sobre els aspectes crítics per permetre donar un nou enfocament a les polítiques penitenciàries que ajudi a superar els elements de controvèrsia detectats.

La Universitat Pompeu Fabra, en coordinació amb la doctora Elena Larrauri i la Subdirecció General de Rehabilitació, ha iniciat un estudi basat en l'aplicació de la MQPL al Mòdul 11 del Centre Penitenciari Brians 2, enquesta que també es passarà al M3 de Brians 2, com a mòdul de contrast. Properament, es passarà al M2 del Centre Penitenciari Quatre Camins i al M1 de Quatre Camins. D'aquí un any es tornarà a passar als mateixos mòduls per veure si s'hi han produït canvis un cop hagin fet servir eines del Model de participació i convivència.

Gestors d'acollida a Brians 2, en el marc del Programa de participació dels interns en activitats socioeducatives (AProPa't)

La proposta neix de les reunions mantingudes amb els interns donats d'alta com a gestors d'acollida de cada mòdul per donar un contingut estructurat i homogeni a l'acollida d'interns de nou ingrés a Brians 2.

L'objectiu és informar els nous ingressats sobre l'organització i funcionament dels diferents serveis i departaments del Centre i sobre els circuits de demanda i accés, a més de facilitar-los un fullet informatiu amb les qüestions més importants que han de conèixer. En el Programa participen els interns seleccionats pels respectius equips multidisciplinaris, a proposta de l'educador, com a gestors d'acollida de cadascun dels mòduls ordinaris que no són de sortida. Com a mínim, un per a cadascun dels mòduls, però n'hi poden haver més si l'equip multidisciplinari en detecta la necessitat.

Els objectius són, entre d'altres: augmentar la participació dels interns en les diverses activitats; reduir l'ansietat i l'angoixa que suposa l'ingrés en un centre; aclarir als nous ingressats les tasques i funcions dels professionals; promoure els drets i deures dels interns, els beneficis penitenciaris i el tractament individualitzat; canalitzar correctament les demandes per donar-los resposta; orientar les famílies, a través de les indicacions que els dona el mateix intern, pel que fa a la normativa sobre paqueteria, peculi, comunicacions, serveis de transport, etc.

Quan finalitzi el curs 2016-2017, es farà una avaluació d'aquest Programa d'acollida.